

KİTAP

Cumhuriyet
Kitapları

🐦 kitapkulubu

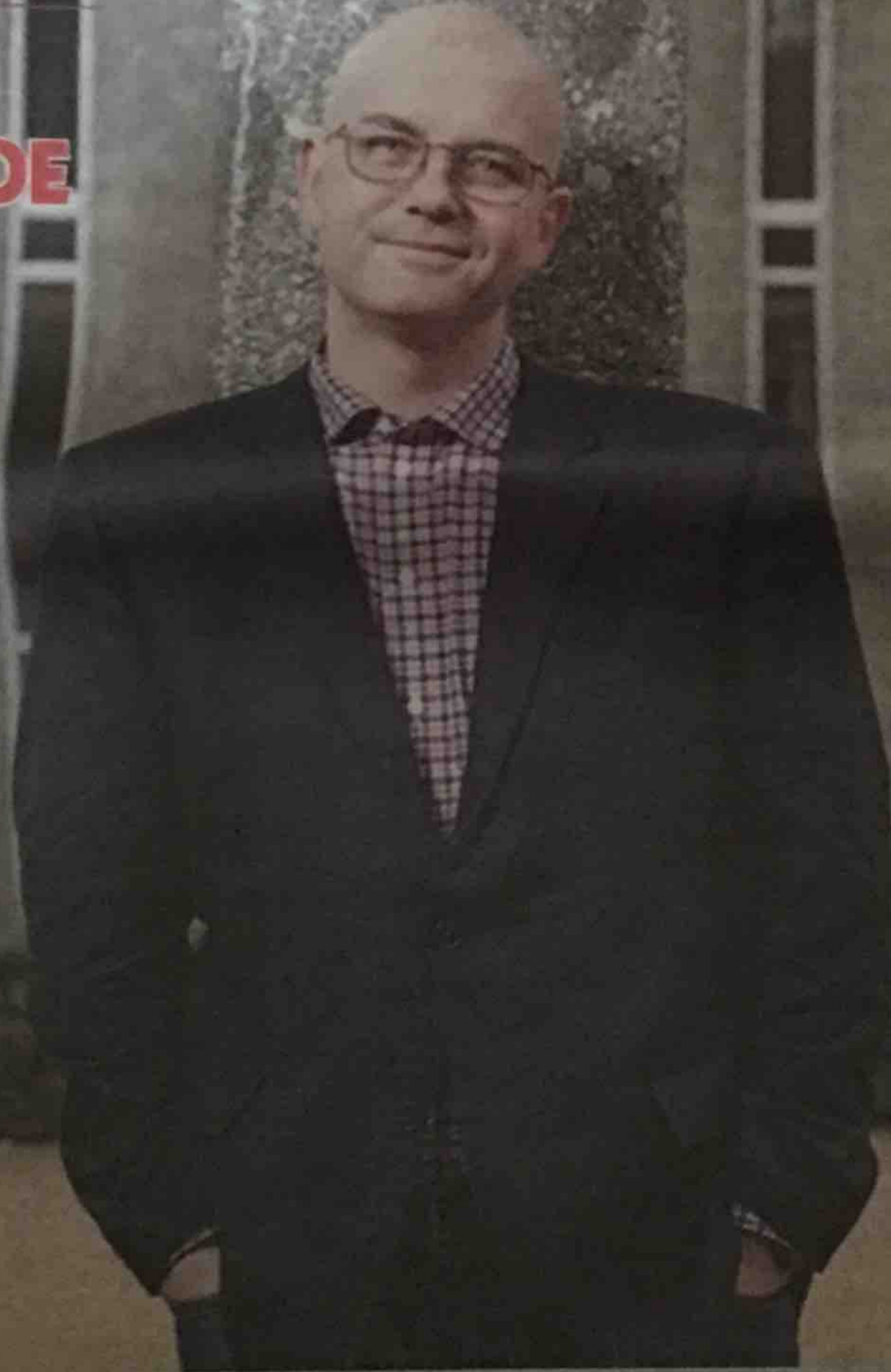
📘 cumhuriyetkitapları

🌐 www.kitap.cumhuriyeti.com.tr

LARS F. H. SVENDSEN
"KORKUNUN FELSEFESİ"

**'RISK
KÜLTÜRÜNDE
HEPİMİZ
KURBANIZ'**

➤ 16-17. sayfalarda

SEVAL ŞAHİN

"**ÇNAI MESELELER**", ilk Osmanlı-Türk polisiyesinin yazıldığı 1864'ten 1928'e kadar geçen sürede türün geçirdiği evreni gözler önüne seriyor. Eray Akın söyleşi. Sayfa 47.

KEMAL VAROL

"**SAHİDEN HİKÂYE**", romanlarıyla tanınan yazarın bir başka yönünü, öykücülüğünü ortaya çıkarıyor. Ahmet Öztürk'ün değerlendirmesi. Sayfa 6'da.

TIMOTHY D. SNYDER

"**TİRANLIK ÜZERİNE**", yeniden canlanan ve kendisini bugüne uyarlayan sağ popülizmin, yaşamı nasıl yönlendirip etkileyebileceğini yorumluyor. Denay Çakır'ın yazısı. Sayfa 14'te.

'Polisiye, edebiyat yolculuğunda hep bizimle'

Mimar Sinan Güzel Sanatlar Üniversitesi Öğretim Üyesi Seval Şahin, yeni çalışması "Cinai Meseleler" ile ilk Osmanlı-Türk polisiyesinin yazıldığı 1884'ten 1928'e kadar geçen süre içinde yayımlanmış romanlar üzerinden türün geçirdiği evreleri gözler önüne seriyor. Şahin'le kitabını ve polisiyenin dünden bugüne farklılaşan algısı üzerine konuştuk.

Seval Şahin

ERAY AK

erayak@cumhuriyet.com.tr

Böyle bir kitabın söyleşi-ne polisiye edebiyat üzerindeki algıdan konuşarak başlamak en doğrusu olacak sanırım. Neden çok uzun bir süre "polisiye edebiyat" ile "ucuz edebiyat" aynı kedefte tartıldı sizce? Bir de bu algı bugün nasıl karşılıyor? Bir dönüşümden geçtiğini söyleyebilir misiniz?

■ Polisiye edebiyat üzerindeki algının olumsuzluğu ya da sizin de belirttiğiniz gibi "ucuz edebiyat" tabiri Türkiye'de 1990'ların sonu, belki biraz da 2000'lerin başında yaygın olarak kabul görüyordu. Bunun neden böyle olduğuna gelince; Türkiye'de bir eleştiri kanonu var. Disiplinlerarasılıktan çok bir disiplinler ayrılığından bahsetmek mümkün. Büyük yazarlar üzerine konuşmak, onlar üzerine çalışmak müteber kabul ediliyor. Bu bana meşhur meseleyi hatırlatıyor: Tarihteki savaşlarda sadece komutanlar hatırlanır, oysa bir de savaşan askerler vardır. Peki ya askerleri kim hatırlayacak? Polisiye edebiyatın konumu da böyle. Oysa Orhan Pamuk, İhsan Oktay Anar gibi önemli yazarlarımız, eserlerinde polisiye unsurları ustalıkla kullandı. Postmodernist yazarların en sevdiği kurmaca şekillerinden biri polisiyedir. Bir de işin araştırma boyutu var. Polisiye edebiyat, daha disiplinlerarası ve kültürel çalışmaları da kapsayacak şekilde ilginç özellikler sunuyor. Edebi değerinin göz ardı edilmesi ya da ilk ve tek olarak edebî olanın göz önünde bulundurulması polisiye vb. edebiyat ürünlerine yaklaşımın ötelenmesine sebep oluyor.

Diğer taraftan edebiyat eleştirisinde "adi edebiyat" ya da "ucuz edebiyat", "halis edebiyat" karşılığı üzerinden bir eleştiri yapma meselesi yurtdışında tarihe gömüleli çok oldu. Ayrıca polisiye söz konusu olduğunda bizde de aynı durum geçerli. Bugün polisiye edebi-

yat Türkiye'de, hem önemli bir okur kitlesiyle karşı karşıya hem de gerek akademik çevreler gerek akademi dışındaki eleştiri odakları tarafından ilgi görüyor.

■ Az önce biraz bahsettik ama genişletelim çerçeveyi biraz... Polisiye edebiyata yurtdışındaki bakış nasıl?

■ Sanırım dünya edebiyatında polisiye, en çok satan türlerin başını çeker. Diğer taraftan Latin Amerika gibi ülkelerde polisiye ve politik roman o kadar iç içe girmiştir ki oralarda tek başına bir polisiye türünden bahsetmek neredeyse imkânsız. İsveç ve Norveç polisiyeleri türün en çarpıcı örneklerini içinde barındırır. Soğuk, tekdüze ve durağan bir ortamın yarattığı kötülük bir kâbus gibi çöker. Hindistan, Çin, Japonya da kendilerine has polisiyelerle giderek artan bir grafik gösteriyor. Amerika, İngiltere ve Fransa'da çok köklü bir polisiye geleneği var. İngiltere ve Amerika'da polisiye edebiyat eleştirisi de köklü bir geleneğe sahip. Polisiye anlatısının temel yapı taşlarından kolonyalizme kadar çok geniş bir araştırma yelpazesi var.

"BİÇİM İDEOLOJİKTİR"

■ Kitaba gelirken... Cinai Meseleler nasıl bir refleksle doğdu? Fikir aşamasından yayımlandığı güne kadar hangi evrelerden geçti? Bu çalışmayla ortaya koymak istedikleriniz nelerdi?

■ Cinai Meseleler uzun yıllardır kafamdaydı. Zaten tür olarak da polisiyeyi hep çok sevmişimdir. Türkiye'de özellikle 1928 öncesi Arap harfli döneme dair Erol Üyepazarıcı'nın çalışması ve birkaç tez dışında çok önemli bir çalışma yoktu. Bir de türün 1928'e kadarki döneminde neredeyse hikâye formunda kaleme alınması, belirli şablonları ısrarla tekrar etmesi çok bariz ortaya çıkıyordu. Diğer taraftan bu döneme ait eserlere nazaran gündelik hayata dair unsurların daha detaylı bir şekilde verilmesi, ev içlerinden çok sokak yaşantısının ve suçluların hayatlarının gözler önüne serilmesi ilgimi çekmişti. Ayrıca bu eserlerdeki kahramanlar hep bir iddiayla ortaya çıkıyordu. Batı'nın meşhur polisiye

kahramanlarının, Sherlock Holmes ve Arsen Lupin gibi karakterlerden çok daha zeki olduğu vurgusu özellikle yapıyordu. Milliyetçilik vurgusu da aynı açık seçiklikle ortadaydı. Ben de milliyetçilik ile bu eserlerin biçimi arasında bir ilişki kurmak istedim.

■ Kitaba dünya edebiyatından parçalar ve bunlar üzerinden üretilmiş şablonlardan örnek göstererek başlayıp nihayetinde aradığınız gerçek zemine; Osmanlı-Türk polisiyesine geliyorsunuz. Nasıl bir gelenek oluşturuyor bizde yayımlanan bu ilk romanlar sizce?

■ Türkçede yayımlanan ilk polisiye roman Ahmet Mithat Efendi'nin 1884 tarihli Esrar-ı Cinayât adlı romanı. Bu, Türkçeye roman türünün girişiyle neredeyse paralel bir tarih. Dolayısıyla bizim edebiyatımızda aslında tür olarak romanın girişinden bu yana polisiye hep var. Yani bir anlamda polisiye, edebiyat yolculuğumuzda bizimle birlikte. Hâlâ da öyle... Benim 1928'e kadarki "Türkçede Polisiyenin İlk Dönemi" adını verdiğim süreci oluşturan çalışmamda, türün biçiminin birbirini tekrar eden unsurlarla ortaya koyduğu şablonları ortaya çıkarmaktaki amacım ya da türü bu şekilde incelemeyi tercih etmemin sebebi, Lukacs'ın söylediği gibi "biçimin ideolojik" olması vurgusu. Bu kadar tekrar eden ve değişmeyen yapı, ideolojik bir unsur içinde barındırıyordu. Bu da yukarıda da söylediğim gibi başlangıçta "milliyetçilik", 1923'ten sonra ise çoğunlukla "ulusalcılık" olarak ortaya çıkıyordu.

"ADALET VE HUKUK NE İŞE YARIYOR?"

■ Bu romanların kendini var ettiği bazı ortak özelliklerden de bahsediyorsunuz kitapta. Bunlar ne söylüyor bize? Birleşerek bir şekilde ortak özellikler aracılığıyla aynı dili konuşmanın altında ne yatıyor?

■ Her zaman aynı dili konuşuyorlar aslında ama aynı biçimde konuşuyorlar. Benim ilgimi çeken de bu olmuştu. Kitapların suçlu kahramanlar üretilen bir anti-kahraman yaratarak işe başlaması başlı başına bir mesele. Akıl yerine sezgiyi öne çıkarmaları, tesadüflerin bu sezgiyle gerçekleşmesi,

bilim yerine isprizmadan beslenmeleri de öyle. Ayrıca karakterlerin birden çok yabancı dil bilmesi, iyi eğitimden geçmesi, hem yurtiçinde hem de yurtdışında bir suç örgütü yaratabilmesi belli başlı ortak özelliklerden. Bireysel suçlardan çok çete suçları öne çıkıyor. Örgütlü hareket ediyorlar ancak başlarındaki lideri de hep dinlemek zorundalar. Yani başkahraman dışında diğer kahramanlar hep itaat etmek ve görevleri yerine getirmek zorunda. Bunların dışına çıkarılsa cezalandırılıyor. Ancak bence en ilgi çekici olanlar Tilki Leman, Çekirge Zehra ve Şeytan Hadiye gibi kendi çetesini yaratmış, suç örgütü lideri "terbiyesiz" modern kadınlar. Onlar başlı başına incelenmeyi hak ediyor aslında.

■ Şu cümleler dikkatimi çekti: "Modernleşen bireyin hayatına giren kötücül unsurları en net gördüğü, gösterdiği yerlerden biri polisiyedir." Polisiyeler bağlamında nasıl doğuyor bu bahsettiğiniz "net" görünüş? Gelenekteki romanlar adına da bu nitelemenizi kullanmak mümkün mü?

■ Orada özellikle belirtmek istediğim polisiyenin suçu, suçluyu ve kurbanı anlatırken modernleşmenin karanlık yüzünü ortaya çıkarması. Modern kentler kurulurken suçluların daha rahat saklanabilmesi, peşindeki araştırmanın bu şekilde yeni bir macera yaratabilmesi ancak tüm bunlarla birlikte tekinsizliğin de etrafta kol gezmesi... Bu, adalet düşüncesinin de sorgulanmasını beraberinde getiriyor.

Tüm bunlar olurken adalet ve hukuk ne işe yarıyor? 1928'e kadarki polisiyelerde başkahramanın suçluyu polise teslim etmeyip kendi kendine bir adalet mekanizması kurması, hatta yaratmada işkence odaları kimi zaman da tamamen başka bir kent yaratması bu söylediklerimle paralel. Başkahraman adaleti kendi sağlıyor. Modernleşmenin temeli olan birey özgürlüğü ve hukuk güvencesi bu şekilde askıya alınıyor. Gelenekteki romanlar bunu göstermek konusunda o kadar hevesli görünmüyor. ■

Cinai Meseleler / Seval Şahin / İletişim Yayınları / 214 s.